

DE EEREPOSITIE DER VROUW

DOOR

DR. A. KUYPER

KUYPER
BS
575
.K835
1914

LIBRARY OF PRINCETON

APR - 7 2010

THEOLOGICAL SEMINARY

KUYPER BS575 .K835 1914

Kuyper, Abraham, 1837-1920.
Eerepositie der vrouw /

Digitized by the Internet Archive
in 2010 with funding from
Princeton Theological Seminary Library

<http://www.archive.org/details/deeerepositieder00kuyp>

EX LIBRIS

COURAGE AND LOYALTY

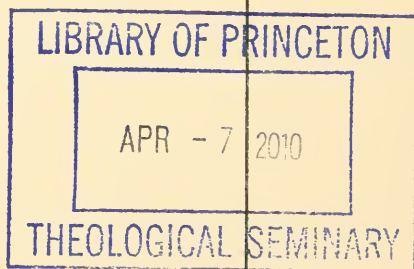
DR. G. PUCHINGER

DE EEREPOSITIE DER VROUW

DE EEREPOSITIE DER VROUW

DOOR

DR. A. KUYPER

J. H. KOK — 1914 — KAMPEN

□

L. J.

□

Aan den aandrang, om deze STANDAARD artikelen, door afzonderlijke uitgave onder het bereik van breeder kring te brengen, meende ik te mogen toegeven. Zelfs voor de STANDAARD lezers heeft 't iets voor, zoo zij zulk een reeks breede artikelen achter elkaar afgedrukt voor zich hebben. Losse nummers van een dagblad laten zich zoo moeielijk bijeenvoegen en bewaren. En hier kon zelfs herlezing gewenscht zijn.

De tijdgeest toch is zulk een schier onweerstaanbare macht. Ook uit onze eigen kringen wordt, wie niet zeer vast in zijn schoenen staat, zoo licht meegesleept. Het zal mij daarom een voorrecht zijn, zoo wie in zulk gevaar verkeerde, in deze artikelen een steun vond, die hem staande hield.

Op de zoo van allen kant reeds opgedischte argumenten, dat Vrouwenkiesrecht zoo licht politieke

ruzie in het gezin zou kunnen stoken ; dat de vrouw op de meetings al spoedig in barricade-taal zou vervallen ; dat door de vrouw de hartstocht in de politiek zou worden opgezweept, en zooveel meer, ben ik niet ingegaan. Al zulke bedenkingen toch, hoe belangrijk ook, snijden voor wie doordenkt geen hout. Ik heb er mij daarom toe bepaald het standpunt zelf, waarop men zich ter beoordeeling van het Vrouwenkiesrecht te plaatsen heeft, scherp te belijnen.

Anders dan principieel is zulk een geschilpunt niet tot beslissing te brengen.

KUYPER.

's-Gravenhage, 11 Juni 1914.

I

Door de toonaangevende Liberale kringen is het Vrouwenkiesrecht thans in beginsel aanvaard. Men is het er nog niet over eens, of het nu reeds, met de mannen gelijkop, aan iedere vrouw van den vereischten leeftijd, zal zijn te gunnen, dan wel of 't nu nog slechts het deel van een uitverkoren kring zal moeten zijn; maar over het uitgangspunt hoort men van geen verschil meer. Aller eenparige opinie Links is thans, dat aan de vrouw, evengoed als aan den man, het Kiesrecht voor de Staten-Generaal, de Provinciale Staten, en de Raden der Gemeente van rechtswege toekomt.

Er wordt nog geredekaveld, of dit recht der vrouw als aangeboren of als attributief zij te beschouwen, maar vast staat in elk geval, dat er nu reeds, bij de komende herziening van Art. 80

van de Grondwet, op Vrouwenkiesrecht, in enger of milder vorm, zal worden aangestuurd.

Wie zich hierover nog verwondert, verstaat zijn tijd niet.

De opvatting toch van den Staat, die in Liberale kringen heerscht, is nog steeds die van een *aggregaat van individuen*. Het zijn ikheden, het zijn burgers, die op een bepaald stuk van onzen aardbodem, zich in zekere groep vereenigd hadden, en toen een Staatsleven stichtten en sinds ontwikkelden. Van man noch vrouw was daarbij sprake. Alleen en eeniglijk van de menschelijke persoonlijkheid, van het redelijk en zedelijk wezen, dat mensch heet; en daaruit volgt weer vanzelf, dat ge elk recht mist om politiek de vrouw bij den man achter te stellen. De vrouw is zoo goed *mensch* als de man. In meer dan één opzicht gaat ze hem zelfs verre te boven. Wat autoriteit zou u, huidige kiezers, dan de bevoegdheid kunnen geven om als mannen te zeggen: „Wij alleen zijn heeren der Schepping en meester in het land; wie geen *man* is, spreekt en telt niet mee”.

CONSTANTIN FRANTZ heeft in zijn *Naturlehre des Staates* p. 79 't zoo scherp en klaar geformuleerd: Bij de vaststelling van de Staatsidee „hat

man reine Rechtssubjecte fingirt, die dann im Staate als reine Staatsbürger auftreten; hermaphroditische Wesen; und nichts als die Hypostase des Begriffs der Persönlichkeit. Als reine Personen aber sind alle Menschen gleich, indem sie alle ein Bewusstsein ihrer selbst haben, und Ich sagen. Die Ichkeit is weder männlich noch weiblich. Wenn nun die öffentliche Ordnung nach derselben Theorie nichts weiter ist, als der Ausdruck des Collectivwillens der Bevölkerung, so folgt von selbst, das allgemeine Stimmrecht. Soll nun das *allgemeine* Stimmrecht blos ein *masculinum* und nicht auch ein *femininum* sein? Es muss ein *commune* oder ein *neutrum* sein, hermaphroditisch, gerade wie der reine Staatsbürger gedacht war". Op dien grond nu zou het zijn „ein flagranter Widerspruch und eine schamlose Ungerechtigkeit," zoo men „im einem Athem das Allgemeine Stimmrecht proklamirte und dabei die Hälfte der Bevölkerung zum Schweigen und zur Unterthänigkeit verurteilte. Oder sind etwa die Frauen keine Personen, und haben sie nicht auch eine Wille, die sie ganz eben so gut erklären können als die Männer? Und wen es doch im Staate bloss auf der willen des *Menschen* ankommt, so ist der

eine Wille soviel werth als der andere. Hier ist kein Ausweg. Die Frauen müssen auf die Wahlliste kommen, oder es gibt kein Gerechtigkeit in der Welt" ¹⁾).

Zoo spot een naturalistisch Staatsgeleerde er mede, en met opzet plaatsten we deze wel door-dachte getuigenis op den voorgrond, opdat van meet af wel verstaan worde, dat de Christenstaatsman in zijn afwijzing van het Vrouwen-Kiesrecht

¹⁾ Bij de vaststelling van de Staatsidee heeft men zich zuivere Rechtssubjecten gedacht, die dan in den Staat als reine Staatsburgers optreden; tweeslachtige wezens, en niets dan de verheerlijking van het begrip der persoonlijkheid. Als zuivere personen zijn echter alle menschen hetzelfde, naardien zij allen een eigen bewustzijn hebben en „ik” zeggen. Die ikheid is noch manlijk noch vrouwelijk. Wanneer nu de openbare orde volgens dezelfde theorie niets meer is dan de uitdrukking van den gezamenlijken wil der bevolking, dan volgt daaruit vanzelf het algemeen stemrecht. Moet nu dat *algemeen* stemrecht enkel manlijk, en niet ook vrouwelijk zijn? Het moet gemeenschappelijk zijn, of iets onzijdigs; tweeslachtig zooals de zuivere Staatsburger gedacht wordt. Op dien grond zou het zijn een flagrante tegenstelling en een schaamteloze ongerechtigheid, zoo men in één adem het algemeen stemrecht afkondigde en tevens de helft der bevolking tot zwijgen en onderdanigheid veroordeelde. Of zijn soms de vrouwen geen personen en hebben zij ook geen wil, dien zij evengoed kunnen verklaren als de mannen? En als het dan toch in den Staat, enkel op den wil van den *mensch* aankomt, is de eene wil dan niet net zooveel waard als de andere? Hier is geen uitweg. De vrouwen moeten op de stemlijsten komen, of er is geen gerechtigheid in de wereld.

allerminst alleen staat. Het is de individualistische opvatting van den Staat, die krachtens haar beginsel om het Algemeen Stemrecht roept, en waar krachtens *dit* beginsel het Algemeen Stemrecht wordt toegejuicht, valt de vrouw er vanzelf onder.

Het is ons dan ook volstrekt onverklaarbaar, hoe er vooral onder de R.-Cath. politici, ook hier te lande, maar toch vooral in het Buitenland, nog altoos enkelen kunnen zijn, die niet doorzien, hoe het *algemeene stemrecht* opkomt uit de *individualistische* Staatsidee; hoe deze Staatsidee het *aggregaat van individuen* voor het organisch volksgeheel, in de plaats schuift; en hoe het *Vrouwenkiesrecht* nooit anders zijn kan dan de bezegeling van deze drie onjuiste begrippen. Het niet zien van den noodzakelijken samenhang tusschen deze vier begrippen: 1e. het individu, 2e. het aggregaat, 3e. het algemeen stemrecht, en 4e. het Vrouwenkiesrecht, is een zich te goed doen aan een inconsequentie, die bij den eersten stoot der Logica zwikt.

De historie leert dan ook, hoe het geroep om Vrouwenkiesrecht het eerst in Frankrijk is opgekoemen, en wel in de dagen der Fransche Revolutie. Het was de bekende Girondijn J. A. V. CONDORCET,

die er, nog eer de groote Revolutie uitbrak, het warmste pleidooi voor ten beste gaf, maar dan ook er zoo weinig dank voor inoogstte, dat hij ten slotte in 1794 vluchten en zich versteken moest, en, om aan nog wreeder dood te ontkomen, in zelf-vergiftiging heil zocht. Voor het gilde der Jacobijnen was hij te matig. Toch dorst zelfs in dien heet gebakerden kring het leidend bureau het Vrouwenkiesrecht nog niet aan. In de verklaring van de „*Rechten van den mensch*” werd het dan ook niet opgenomen, en het was OLYMPE DE GOUGES, die deswege als aanhangsel op deze eerste verklaring een tweede verklaring over de *Rechten van de Vrouw* volgen deed. Een verklaring, die welhaast een indrukwekkend petitionnement van vrouwen uitlokte, dat op invoering van het nieuwe recht bij de Nationale vergadering schier dreigend aandrong.

Toch bleef deze actie niet tot Frankrijk beperkt. De revolutie-idee golfde destijds door heel Europa. In Duitschland trad HIPPEL als de eerste voorvechter van het Vrouwenkiesrecht op; en in Engeland, wat karakteristiek was, deed het een vrouw, MARY WALLSTONECRAFT, die in 1792 haar *Vindication of the rigths of women* uitgaf.

In Frankrijk daarentegen ruste toen voorshands de beweging, om eerst in 1858 weer op te vlammen, en wel onder den invloed van VICTOR CONSIDERANT en PIERRE LEROUX. Toch bleek al spoedig daarna, dat Frankrijk voor deze innovatie niet den geschikten bodem opleverde. Zelfs nu nog wordt er in Frankrijk aan geen algemeen Vrouwenkiesrecht gedacht. Veeleer was het de Anglosaksische vrouw, die de forsche ontwikkeling van haar persoonswil schier op elk gebied in de richting van het Vrouwenkiesrecht werken deed, en zelfs op wijsgeeren als BENTHAM en HERBERT SPENCER, en op een oeconoom als J. STUART MILL een zoo sterken aandrang oefende, dat vooral onder hun voorgang en leiding de *Vote for women* in Groot-Brittanje zoo geduchten opgang kon maken.

Zelfs in het Hoogerhuis kreeg nog pas in 1914 een voorstel tot invoering van dat kiesrecht, op nog geen 60 stemmen na de meerderheid. Vooral het werk van STUART MILL *On the Subjects of women*, dat in 1869 verscheen, maakte in hoogere en lagere kringen zeer sterke propaganda voor het averechtsche denkbeeld. Het individualisme, dat STUART MILL op oeconomisch gebied leidde, gaf ook hier den doorslag, en niet op het vasteland,

maar in de landen wier ontwikkeling onder invloed van den Anglosaksischen geest stond, maakte de propaganda voor het nieuwe denkbeeld de meest in het oog loopende vorderingen. Voor een deel dus ook in de Vereenigde Staten van Amerika, maar toch vooral in Australie en in Nieuw Zeeland. De theorie van het individualisme werkte hier saam met de forsche persoons-ontwikkeling in de vrouw van Anglosaksische herkomst.

De eigenlijke actie voor het Vrouwenkiesrecht is dan ook niet van Frankrijk, maar vooral sinds 1865 van Engeland uitgegaan, en heeft zich vandaar allengs door heel Europa, vooral in Hongarije, Scandinavië, en ten deele ook in ons land, weten te handhaven. Juist dit echter bracht zijn schaduwzijde met zich. Als deforschheid van wil in de Anglosaksische vrouw opwaakt, ontgaat haar zoo licht de kracht tot zelfbedwang tegen de opkomende passie van het ruwere element. De *Suffragettes* deden aan de zaak van het Algemeen Vrouwenkiesrecht dan ook voelbaar afbreuk.

II

De sociale beweging van het Feminisme mag allermintst beschouwd als in de actie van het Vrouwenkiesrecht opgaande. Men kan bezield en overtuigd voorstander van het Feminisme zijn, en toch principieel alle Vrouwenkiesrecht bestrijden. Dat de vrouw eeuwenlang onderschat en gedrukt is, en in meer dan één opzicht nog steeds de haar toekomstige positie niet kan veroveren, duldt geen tegenspraak.

Hiervan aan den man alleen de schuld te wijten, zou niet naar recht zijn. Man en vrouw beiden staan hier in het krijt. De vrouw heeft van meet af zich maar al te zeer laten verleiden om door haar zinnelijke bekoring over den man te heerschen; en de man wendde er zich, juist op grond hiervan, al spoedig aan om de vrouw, waar 't

moest, zijn sterken arm te doen gevoelen. Lamech in zijn overmoedige taal tegenover Ada en Zilla, is hier toonbeeld. De vrouw voelde maar al te zeer, dat ze den man in haar macht had door de correspondentie tusschen *haar* schoon en *zijn* zinnelust; en de man wreekte zich op deze zinnelijke overmacht van de vrouw door haar sociale positie te krenken.

Zoo was het bij de eerst opkomende volken, en zoo is het doorgegaan èn in de Middeneeuwen, èn in den nieuweren tijd, niet 't minst in de landen en onder de volkeren van hoogere cultuur. Juist dank zij die hoogere cultuur toch kon er van geweld door den man tegenover de vrouw gebruikt, niet dan zeer zelden sprake meer zijn, en waar 't alleen de psychische factoren waren, die in het sociale saamleven de macht aan zich trokken, kon 't wel niet anders of de vrouw verwierf al spoedig het primaat. Sentiment wint 't van den knappen kop. In landen als Frankrijk, Engeland en Amerika is er sociaal van een primaat van den man reeds lang geen sprake meer. De vrouw wordt er steeds meer de machtige aan invloed. Een verplaatsing die wel getemperd wordt door de hooge vastberadenheid, waarop in de Anglosaksische kringen de vrouw zich met steeds

beter gevolg toelegt, zoodat ze met haar suprematie minder pronkt; maar juist loopt ook dit ten slotte op een tweede verhooging van haar socialen invloed uit. Waar men in Frankrijk steeds riep: *cherchez la femme* en dan doelde op de macht van haar bekoring, is thans *dit* zoeken van de vrouw zoo in Engeland als elders geheel uit den smaak, en zulks wel om de afdoende reden, dat het niet een enkele vrouw, maar heel een breede kring van toongevende vrouwen is, die almeer op elk gebied 't in betoon van energie en geestkracht van den man wint.

De gang van het leven heeft dezen ommekeer op ongemeene wijze bevorderd. Het is de weelde die hier vanzelf de verandering deed intreden.

De jonge man minde het leven op hoogen voet. Al zulk leven putte al spoedig zijn geldelijk vermogen uit. En als dan de jaren naderden dat het aangaan van een huwelijk op zijn weg lag, deinsde hij hiervoor terug, daar het gezinsleven bij beperkt inkomen een verlaging van stand van hem vorderde, waar zijn smaak tegen opzag. En wel te meer tegen opzag, daar bij de jonge huwbare vrouw gelijke zin voor weelde almeer de overhand kreeg. Dit maakte dan de vrouw in het

huwelijk duur. Straks met kroost gezegend, voelde men financieel tegen de steeds toenemende uitgaven niet opgewassen te zullen zijn. Vandaar dat duizenden en nogmaals duizenden jonge mannen een huwelijk niet aandorsten, en dat, tengevolge hiervan, duizenden en nogmaals duizenden huwbare jongedochters zich gedoemd zagen *buiten* huwelijk te leven en te sterven.

Wel is toen een poging gewaagd om door het Neo-Malthusianisme den last van de huishouding tot een zeer gering aantal kinderen te beperken, en het is ongetwijfeld juist, dat het Neo-Malthusianisme op die wijs de mindering van het aantal huwelijken tot op zekere hoogte beperkt heeft; maar van de andere zijde heeft dit grof-materialistisch middel den geest juist bij de jonge vrouw derwijs ontadeld, dat er steeds bedenkelijker bederf in heel de samenleving insloep.

Wie het saamleven van man en vrouw in het gezin op onze eenvoudige dorpen met dat in de steden van hooge cultuur vergelijkt, ontwaart instinctmatig, dat het Neo-Malthusianisme de ingewijden wel in den vorm verfijnd, maar in de warmte van het leven afgekoeld heeft. Als straks het *duo* van toegelaten kroost er is, en al spoedig

naar de kostschool gaat, is er voor het echtelijk verkeer geen lust meer. En als men dan, gelijk in veel kringen in Amerika, ook de huishouding op het soberst inricht, gaat allengs elke band teloor die de vrouw aan het huwelijksleven bindt.

En veel booser nog staat het dan natuurlijk voor dien sterk zich uitbreidenden kring van jonge mannen en jonge vrouwen, die, ongenegen om 't offer van hun weelde te brengen, zich alsdan, van de zijde des mans uit eigen keuze, van de zijde der vrouw vaak gedwongen, tot een leven buiten huwelijk verwezen zien.

Dit nu is onnatuur.

De door Hoogere Macht tusschen man en vrouw in het leven geroepen fysieke en psychische verhouding, zou deze steeds toenemende onthouding van het huwelijk alleen kunnen bewerken, zoo de statistiek een ongelijk geboortental voor de beide geslachten toonde. Doch juist dit is *niet* het geval. Of een knaapje dan wel een meisje zal geboren worden, heeft noch de vader noch de moeder in de hand. Wat verhalen er ook rondloopen, alsof dit anders zou zijn, en wat geld volksbedriegers ook wisten bijeen te schrapen door het aanprijzen van middelen om het

geslacht van het in te wachten kind te beheerschen, feit blijft het, dat de mensch dit *niet* in zijn macht heeft, en dat het Hoogere beschikking is, die het aantal van elk geslacht in het geboren wordende kroost niet slechts beheerscht, maar zelfs in elk bijzonder geval bepaalt.

Ieder individu moet dan ook belijden, dat het een schier alles beslissend verschil voor zijn persoon en leven uitmaakt, dat hij vrouw en geen man, of man en geen vrouw is. Ieder weet en erkent dat hij zelf hieraan niets, wat dan ook, heeft toegebracht. En hij moet evenzoo toegeven, dat noch zijn ouders, noch de verloskundige, noch wie ook, dit alzoo beschikt heeft. In zijn man- of vrouw-zijn heeft ieder mensch in zich zelf, d. i. in zijn eigen persoon, het voldingend bewijs, dat er een God is die over zijn aanzijn en lot beschikte. Dat gelijke getal nu van mannen en vrouwen, dat de statistiek van alle land ons kennen doet, is, voor zoover zij ons in geen land ter wereld anders dan van onbeduidend verschil weet te verhalen, het voldingend bewijs, dat ons geslacht er op aangelegd is, om, uitzonderingen nu daargelaten, zoo goed als alle man en alle vrouw te doen huwen.

Door de schuld van den man vooral, zij 't al ten deele ook door de weeldezucht van de vrouw, is thans deze regel verbroken. Niet zoozeer in de lagere klasse, en op het platteland, maar vooral in de hogere middenstanden en in de steden van het kapitalisme, is huwelijk geen regel meer. Een daarom zoo ergerlijke toestand, omdat de niet-huwende mannen voor geen gering deel vergoeding voor hun gemis zoeken bij de oneerbare vrouw, en de eerbare jongedochters zich verstoken zien van kinderweelde en moedervreugde, en hiermede van huwelijksgeluk.

Deze onnatuurlijke toestand nu leidt van zelf tot het zoeken en grijpen naar een andere levensbezigheid. Kan men voor zijn eigenlijke roeping als vrouw geen bevrediging meer vinden, dan zal de minder begaafde en lager staande zich allicht in eenvoudig niets-doen verliezen, maar wie voelt dat dit haar tegen de borst stuit, werpt zich dan op iets anders. Hierbij zijn enkelen dan zoo gelukkig, levensbezigheid te vinden in het philanthropische en in het schoone, enkelen ook in wat naald of penseel vermag, maar verreweg de meesten moeten dan wel heul in het intellectueele zoeken, en juist dit eenzijdig intellectueele

verbreekt dan de harmonie in de vrouwelijke natuur, die in haar gevoelsrijkdom schitterend, geen suprematie van liet intellect gedooft.

Veelal nu zijn het de vrouwen van de laatst-bedoelde klasse, wier natuur, als heur jaren van blijde hope voorbij sleepten, zonder haar de vervulling dier hope te brengen, al te pijnlijk „vermännlicht”, om dit Duitsche bastaardwoord te gebruiken, ons de Amazone's levert voor den propaganda-strijd der Suffragettes. Uit andere kringen sluiten zich dan enkele vrouwen, door onjuiste philosophie misleid, hierbij aan. Zoo verzaakt men de mystieke zielsuïting waarin de wereldveroverende kracht van de vrouw ligt, om zich te verliezen in een worsteling voor vrouwen-rechten, die, helaas, geen ander gevolg kan hebben, dan om de essentiele overmacht van de vrouw over den man te doen *minderen*. Of ook, en dit spreken we hier nadrukkelijk uit, de belangstellende vrouw werpt zich op een hooger bedoelen, dat bij haar natuur minder past, om althans een gedeeltelijke vergoeding te vinden voor wat de nood der tijden aan haar vrouwelijke existentie misgunt.

III

De drie oorzaken, die in een niet zoo kleinen kring een zeker aantal Feministen naar het Kiesrecht deden grijpen, waren derhalve: 1°. het valsche individualisme dat de Fransche Revolutie, en later de oeconomische school van J. STUART MILL, als grondslag van het Staatsleven naar voren drong; 2°. de eenzijdigheid en forschheid van optreden die aan de Anglosaksische vrouw eigen is, gelijk thans vooral uit de Suffragettes blijkt; en 3°. het in toenemend aantal ongehuwd blijven van de jonge vrouw in den middenstand, als gevolg van der mannen ontuchtig bestaan en de overheerschende weelde.

Uit de bijeenvoeging van deze drie verklaart het zich, dat niet enkel ongehuwde vrouwen, doch, zij 't al in veel minder aantal, ook zekere

groep gehuwde vrouwen in de beweging voor Vrouwenkiesrecht mêeoptrekken.

In 1811 telde men ten onzent op een bevolking van 5.858.175 personen 3.577.326 ongehuwden, daarnaast 1.985.162 gehuwden, d.i. 993.171 huwelijken; behalve 283.004 personen in weduwstaat. Zegt ons nu dezelfde statistiek, dat er 2.478.675 personen van beneden 20 jaar waren, dan ziet men, dat er van dien leeftijd 1.198.650 personen, die gehuwd hadden *kunnen* zijn, nog niet gehuwd waren. Die ongehuwden zijn echter van verre niet gelijkelijk over steden en dorpen, noch ook over de onderscheidene standen verdeeld. Op het platteland en onder de mingevoeden huwt men nog geregeld, en het steeds klimmend getal van ongehuwden wordt in hoofdzaak in de steden, vooral in de dure steden, aangetroffen; en ook daar het meest onder de niet-gefortuneerde families van den hooger stand. Men vergist zich dan ook, zoo men ten onzent zich de emancipatie-zucht voorstelt als over heel het land verspreid. Veeleer bepaalt ze zich tot één kring en stand, en poogt zich door propaganda te sterken. Een propaganda, waarvoor men een vorig jaar zelfs uit Hongarije een vrouwelijke zelote liet overkomen.

Brengen we nu eerst het niet-politieke Feminisme te berde, zoo bestaat dit in een streven om de vrouw een hoogere ontwikkeling en een zelfstandiger existentie deelachtig te maken. Tweeërlei is hier te onderscheiden. Van zelf toch werkt hierin allereerst het streven, om den vooruitgang in menschelijke kennis, in kracht van persoonlijkheid, en in vrijheid van positie, die alle leven in de cultuurwereld kenmerkt, ook aan de vrouw ten goede te doen komen; iets wat onvoorwaardelijk toejuiching verdient. Maar ook ten andere spreekt hier de nood van 't leven meê. Zoolang het regel is, dat de volwassen jonge dochter tusschen de 18 en 25 jaar huwt, is er geen contradictie tusschen haar roeping als vrouw en haar als kind tehuis zijn. Doch dit wordt anders, zoo de jaren klimmen.

Een breede schare toch van vrouwen die eerst met het 30e of 35e jaar huwen, doorleeft thans een tusschenperiode van nog op vader en moeder te leunen, en toch aan de kinderschoenen onwassen te zijn. Dit beduidt niet, dat men als jonge vrouw van die jaren niet meer zijn ouders zou kunnen gehoorzamen. In allen leeftijd en in alle conditie heeft èn de vrouw, èn evenzoo de

man te gehoorzamen aan hem of aan haar van wiens loon men leeft. Niet alleen de baanwachter gehoorzaamt aan den stationschef, maar de stationschef, al is hij in de 60er jaren, heeft te gehoorzamen aan het Spoorwegbestuur. Neen, de moeilijkheid schuilt in heel iets anders, t. w. in het ongewone voor een persoon van jaren om te leven op kosten van een ander, en niet uit eigen kracht in de behoefte van zijn leven te kunnen voorzien. Dit nu spreekt reeds sterk bij jonge vrouwen die over de 30 gaan, maar uiteraard nog veel sterker bij vrouwen van meer jaren, die tot aan hun sterven toe ongehuwd blijven.

Uit die onnatuurlijke omstandigheid nu, dat het getal van vrouwelijke personen, die, òf te laat huwen, òf tot den einde toe ongehuwd blijven, toeneemt, is sterker dan uit iets anders de drang opgekomen, om de jonge vrouw zich voor een of andere professie, beroep, dienst of ambt te laten bekwamen. In de lagere standen zag men dan ook gelijk verschijnsel in de dienstbodenwereld. In Amsterdam had men in 1912, volgens de bevolkingsregisters, 306.440 vrouwen tegen 281.436 mannen, alzoo een meerderheid

aan der vrouwen kant van ruim 25.000; iets wat bij invoering van algemeen stemrecht ook voor de vrouw, en met verplicht stemrecht, aanstonds tengevolge zou hebben, dat de vrouw meester op heel het Stadsterrein werd. In Rotterdam was het verschil veel geringer en gaf aan de vrouw slechts een overwicht van even 10.000. In Den Haag daarentegen, de groote weeldestad van ons land, hadden de vrouwen op een bevolking van ruim 294.000 inwoners, een superioriteit in 't aantal van niet minder dan bijna 26.000; alzoo bijna even zooveel als in Amsterdam, althans naar het totaalcijfer der bevolking gerekend. Deze meerderheid van vrouwen zijn nu meest alle dienstboden. Dit toont, dat in de klasse der bevolking, waaruit deze dienstboden komen, de particuliere dienst een middel van bestaan biedt, zelfs een middel ter oppotting voor het huwelijk, of tot sparen voor later, indien men ongehuwd blijft.

Bij den middenstand, en bij den ambtenaarsstand, bestond zulk een uitweg niet. Vandaar dat toen al vrij spoedig de behoefte gevoeld werd, en om een maatschappelijke positie voor zulke te laat of niet huwende vrouwelijke personen

open te krijgen, en om er de kandidaten voor gereed te maken. Het eerst zocht men dien uitweg bij het onderwijs van meisjes, en op de bewaarscholen en lagere scholen voor gemengde klassen. Daarna zocht men een onderkomen in magazijnen en winkels, en bij geheel de kleedingindustrie. Allengs zocht men ook op het kantoor zich den toegang te verschaffen, en toen eenmaal daar de slagboom viel, mikte men steeds hoger, en presenteerde zich voor de hooge studie op Hoogeschool en Universiteit. Dit laatste vooral kroonde geheel 't streven, en met name in Amerika kan de vrouwenwereld ten deze bogen op een ongevoen succes.

Voor al het artswezen bood hier hulpe. Steeds toch lag er iets in dat weerzin wekte, zoo een fijngevoelende kraamvrouw zich aan een mannelijken arts voor de behandeling van allerlei intiem ongemak of voor de bevalling moest overgeven. Het denkbeeld, om ten deze den mannelijken arts door de vrouwelijke geneeskundige te vervangen, vond dientengevolge vanzelf ingang. Geen wonder dus, dat steeds meerderen zich voor deze studie aangaven, slaagden, en de medische praktijk als levenspositie kozen. Reeds in 1890 telde

Amerika een 2500 vrouwelijke artsen, toen Engeland er nog slechts een 100 bezat. Opmerkelijk hierbij was alleen, dat Rusland er reeds een 600 had aan te wijzen, in verband waarmede men zich herinneren zal, wat rumoerige rol de vrouwelijke studenten, bij de wending der eeuw, vooral in Rusland speelden. Voor Letteren en Rechten bfeel de studie door vrouwen nog altoos minder gezocht. Terwijl men in 1890 onder de Amerikaansche dames reeds 2500 doctoressen vond, was het getal advocaten zelfs in 1897 nog pas even over de 250 gekomen. Toch is ook de vrouwelijke advocate thans schier in alle landen toegelaten. De Universiteitstad Ann Arbor, in Michigan, door onze landverhuizers ook onder ons wel bekend, opende voor vrouwelijke studenten reeds in 1857 de poorten van haar Hoogeschool.

Toch is uit deze gegevens nog in 't minst niet af te leiden, dat de vrouw zich evengoed als de man tot zulke studie leenen kan. Gerekend op het wereldgetal van mannelijke studenten, is het getal der studeerende jonge dames nog bijna verdwijnend klein, en wat vooral in het oog dient gehouden, in Amerika, waar het aanzienlijk is, heeft men afzonderlijke Hoogescholen voor vrouwen

moeten inrichten, en zulks niettegenstaande het stelsel van *Coëducation* in geen land meer succes had dan in Amerika. De bekendste van deze hoogeschoolen is Vassar-College in den staat New-York. Er zijn er nu reeds veertien. In 1896 had men in Amerika 1583 „Studentinnen”, zooals de Duitschers zeggen, die in Medicijnen, 150 die Tandheelkunde, 134 die Rechten, en 130 die Theologie studeerden. Maar ook al namen deze getallen sinds nog aanmerkelijk, ook ten onzent, toe, het is en blijft, buiten de medicijnen, uitzondering, en uit deze exceptie is nooit een conclusie te trekken tot de algemeene geschiktheid van de vrouw voor deze intellectueel hooge sport.

Doch hoe dit ook zij, wat de Duitschers noemen het „ledig” blijven, zoowel tijdelijk door te laat huwelijk, als generaal voor heel het leven, heeft als tweede instantie, met het algemeen stijgen van de Cultuur medegewerkt, om de vrouw die in deze ongelegenheid verkeerde, naar allerlei ambt en betrekking te doen dingen, er zich door nauwgezette studie toe voor te bereiden, en haar als zoodanig als concurrent van den man te doen optreden. Doch al redde dit persoonlijk en voor een tijdlang uit den noodstand, er lag tevens het

onlogische gevolg in, dat de vrouw aan tal van mannen door haar concurrentie het huwen nog meer bemoeilijkte, zoodat er opnieuw versterking van de „ledige” vrouw kwam, en ze hierdoor zich zelve nieuwe concurrenten, nu onder de eigen kunne, schiep.

IV

Toch is deze keer in het sociale leven gebleken niet in staat te zijn, om de natuur en het wezen der vrouw te neutraliseeren of in 't manlijke om te zetten. Daar man en vrouw grondvariatiën zijn in den éénen mensch, behoeft het geen betoog, dat beide elkander te zeer naderen of te ver van elkaar vervreemden kunnen. Het te zeer naderen komt van beide zijden voor. „*Verwijfd*” is de van ouds bekende schimpnaam voor den man die te zeer overhelt naar de vrouwelijke natuur; en al wordt het woord „*vermannen*” in dien euvelen zin in onze taal nimmer gebezigd, feit blijft het, dat er steeds enkele vrouwen geweest zijn, die den man zijn krachtiger natuur benijdden en den man poogden na te apen. Zich vermannen is voor den man eere,

zich verwijven een schande; en zoo hoog stond tot op den jongsten tijd in aller schatting de teederheid van de vrouwelijke natuur, dat 't als man zich willen voordoen, zoo goed als niet voorkwam, en in elk geval de eere van de vrouw te grabbel wierp. Hierin spreekt zich 't klare besef uit, dat vrouw en man niet als identiek kunnen beschouwd worden; dat man en vrouw in soort principieel verschillen; en dat wie den man bij de wieg en de vrouw op de kathedraal plaats doet nemen, het leven *onnatuurlijk* maakt.

Bij het Vrouwenvraagstuk zal daarom steeds onderscheid zijn te maken tusschen hetgeen in de natuur en het wezen van de vrouw door den Schepper principieel anders aangelegd en verordend is dan bij den man, en tusschen hetgeen anderzijds in het leven, zoo van man als vrouw, slechts variatiën zijn, die uit de wisseling van tijd en omstandigheden voortvloeien. In Tunis en Marokko draagt de inlandsche vrouw, zelfs de Jodin, gansch geen rokken, en wandelt wat wij in de onderbroek zouden noemen, over straat, zonder dat iemand er iets in vindt. 's Lands wijs 's lands eer. In onze steden daarentegen wekt het reeds weerzin, zoo de jonge mode er

op uit is, de vrouwenrok aan den voorkant te laten splijten. Maar wat blijft is, dat de *schaamte* het sieraad der vrouw is, en dat deze kiesche gewaarwording niet bijkomstig is, maar bij haar wezen en natuur hoort.

Het meest afdoende voelt men de tegenstelling tusschen de natuur van man en vrouw in het vragen ten huwelijk. De jonge vrouw evengoed als de jonge man kan zich tot een bepaald persoon van de andere kunne sterk aangetrokken gevoelen. Het kan zijn dat ze een besliste liefde voor iemand opvat. Zoo zelfs, dat 't haar een ideaal zou zijn, hem zich ten bruidegom toegewezen te zien. Ondenkbaar zelfs is het niet, dat zulk een „Wahlverwantschaft” nog sterker bij de jonge vrouw spreekt dan bij den jongen man. En toch, al is dit onbetwistbaar, het zou strijden met haar eerepositie als vrouw, zoo de jonge dochter rechtstreeks en openlijk den jongen man van haar keuze een schriftelijke aanvraag toezond om haar ten man te willen worden.

Zulk een aanvraag kan wel van den jongen man tot het meisje, maar niet van 't meisje tot den jongen man uitgaan. De jongedochter moge over middelen te over beschikken, om iets van wat in

haar omgaat te laten merken, ze moge zich door een aanminning voordoen pogen aan te bevelen, zelfs kan ze door derden misschien van haar begeerte doen blijken, maar ze kan niet doen wat wel de jongen kan, ja wat de jongen moet doen, zoo hij huwen wil, d.i. openlijk *vragen*.

Er moge niet meer over haar beschikt worden door ouders of voogden; alle schijn zelfs van maagdenroof, die hier en daar nog bestaat, moge onder ons verdwenen zijn; en haar eigen vrije keuze moge thans volledig recht ervaren; — maar zij blijft niettemin passief, en moet passief blijven, ook waar de actie haar innerlijk geen rust laat. Actief kan hier alleen de jonge man optreden. En een jongedochter, die 't waagde de actieve rol voor zich te nemen, zou juist daardoor zulk een weerzin bij haar begeerden bruidegom opwekken, dat ze juist daardoor elk uitzicht op welslagen voor zich afsneed.

Voor geheel het vrouwen-vraagstuk komt 't er daarom in de eerste plaats steeds op aan, het principieele onderscheid van natuur en wezen, dat tusschen man en vrouw bestaat, langs zuivere lijnen tot zijn recht te laten komen. Dit verschil is lichamelijk niet alleen, maar evenzoo geestelijk

door den Schepper in man en vrouw vastgelegd. Er spelen in onzen tijd phantasieën genoeg, die o, zoo gaarne dit feit zouden te niet doen. Men mint dan te over den lust dien de sexueele gemeenschap kan doen genieten, maar niet de dracht, niet het baren, niet het voeden aan de moederborst. Dit kan men voorkomen, en dat weet men dan ook te voorkomen. En reeds zijn er onnaturen geweest, die dorsten profeteeren, dat 't eens de hoogste eere van ons menschelijk geslacht zal zijn, zoo 't eens voorgoed en voor altoos van het kinderverwekken kon afzien, en in dat rijke besef uitstierf. Nog beter zou men het achten, zoo geheel buiten dracht, baren en zogen om, God zelf de kinderen, mits niet te veel, in half-volwassen leeftijd schiep, zoodat er niets te lijden, niets op te offeren, en zelfs niet op te voeden viel. Eindeloze repetitie van het paradijs. God heeft het wel anders gewild en besteld, maar de mensch kan zich hierin niet schikken, en dan eerst zou het goed worden, zoo alsnu God zich schikte naar de dwaasheid van de menschelijke phantasie. Maar die phantasie kan het leven niet onderstboven keeren. Het leven blijft zooals God 't schiep en veror-

dende, en dit nu heeft tot resultaat, dat het wezen en de natuur van de vrouw nu eenmaal anders is en blijft dan de natuur en het wezen van den man, en dat uit beider grondverschil, in weerwil van de vereffenbare variatiën, niet te overbruggen verschillen van het menschelijk leven voortvloeien.

De geleerden der medische wetenschap hebben dan ook op alle manier aangetoond, dat (onnaatuur nu daargelaten) het lichaam van de echt vrouwelijke vrouw zoo geheel anders is dan het lichaam van den echten man. Dit geldt in algemeen zinn het feit, dat het beengestel in den man harder en sterker ontwikkeld is, dan in de vrouw, en dat, omgekeerd, de vollere, weekere, zachte vormen bij een vrouw als regel kenmerkend zijn. Als regel gaat 't door, dat de vrouw kleiner van gestalte is, zwakker in haar spieren trekt, en zelfs in haar ademhalingsorganen en alzoo in stemkracht den man niet evenaren kan. In scherp gillen en hoog intoneeren moge de vrouw den man niet zelden overtreffen, in klankomvang en stem staat ze in het roepen bij hem achter. Zoo als de doctoren zeggen, geheel het motorisch stelsel is bij de vrouw zwakker van aanleg. En

dit niet alleen, maar geheel de architectuur van 't lichaam is bij de vrouw een andere. Iets wat volstrekt niet alleen in het sexueele verschil uitkomt, maar evenzoo in den opbouw. Bij een man vormen, met het hoofd, de schouders en de ribbekast het hoofdmoment, bij een vrouw daarentegen is de breedste uitzetting onder het middel. Dat dit alles nu met de bestemming van de vrouw om moeder te worden, samenhangt, behoeft nauwelijks gezegd, maar toch is het gemis van een baard, het dragen van het haar in langer lokken, de zwakkere vorm van de vuist, en het bezitten van grooter taaheid bij zwakker krachtontwikkeling een kenmerk, dat zich als regel voor wie vrouw en man vergelijkt, niet loochenen laat.

Hiermee nu hangen rechtstreeks de grondverschillen op 't psychisch terrein saam. Er zijn zeer zeker zeldzaam scherpzinnig ontwikkelde verstandsvrouwen. Er zijn intellectuele gestarnten van eerste grootte ook onder haar sexe geweest. Maar vooreerst waren en bleven ze hooge uitzondering, en ten andere mint de man gemeenlijk dit hoog intellectuele in de vrouw als minne-attractie niet. De mystieke macht,

waarmee de echte vrouw der mannen wil poogt te weerstaan is van geheel anderen aard en karakter. Een macht, die niet zwakker noch minder volhardend is, maar *anders*. De vrouw is buigzamer en plooibaarder, maar weet juist in de golving van haar buigzaam gevoel een strooming van krachtiger leven te doen opkomen, dan waarover de man met zijn ijzeren wil, zijn peilend denken, en zijn krachtigen arm beschikt.

De vrouw is niet armer, maar rijker dan de man begintigd. Zij vindt haar deel in de perelen en robijnen, fonkelend uit een oog dat den man ontvonken en boeien kan; in een lach om de lippen die verteedert en verover; haar zielsuiting, zoo ze zuiver trilt, is onweerstandelijk. Doch schudt ze nu deze haar vrouwennatuur uit, om zich in 't harnas van den man te gespen en met de maliënkolder van zijn denkkraft en vuistspier zich een plaats in 't leven te verzekeren, dan *klimt* ze niet, maar *daalt* ze als vrouw, verbreekt 't evenwicht waarin haar overwicht lag, en eindigt met haar hooge eerepositie voor altoos te verspelen.

V

Het soortverschil tusschen man en vrouw is derhalve in beider schepping, en in beider daaruit voortgekomen natuur, zoo onomstootelijk vastgelegd, dat alle onderschatting of wegcijfering ervan een streven verraadt, om de door God ingestelde orde door menschelijke willekeur te niet te doen. Natuurlijk zijn er individuen, waarin dit soortverschil met een mindere scherpte spreekt. Enkele vrouwen hebben om de bovenlip iets wat op een baard gelijkt, maar zelve vinden ze het hinderlijk, en geen man mint ze er om. Zoo vindt men spier-sterke vrouwen, die opperbest een gewonen man aankunnen, en omgekeerd zwakbloeden met manlijke tronie, die, nauwelijks even aangegrepen, liggen. Er zijn intellectueel wonder-scherpzinnige vrouwen, en mannen wien

ge de domheid uit de oogen leest. Er zijn vrouwen met een wil van stavast, waar geen vermurwen aan is, en mannen met een karakter van deeg. Zelfs gaan deze excepties soms zoo ver, dat ze in schandelijkheden overgaan, maar dan ook als uitingen van een tegennatuurlijke existentie door ieder rechtgeaarde van harte verafschuwd worden.

Met al deze excepties echter mag men geen oogenblik rekenen, als het er om gaat, het soortverschil tusschen de beide geslachten vast te stellen. Nu nog kan men in Duitschland en in België op de kermissen allerlei wangeboorten gaan zien. Zoo kort geleden nog twee lieve kinderen, die aan elkaar vastgeboren waren, niet chirurgisch van elkaar konden worden losgemaakt, en daardoor ten doode waren aangewezen, daar ze aan elkaar vastzaten met het hoofd. In hoe verre alle deze excepties op haar beurt weer vrucht zijn van onnatuur, blijve hier onbeslist. Genoeg, zoo maar duidelijk wordt ingezien, dat al zulke excepties ook *physisch* voorkomen, en dat daarom toch niet één enkel anthropoloog er aan denken zal, ook maar te betwijfelen, hoe 't normale menschelijk lichaam bestaat. *Psychisch* geldt geheel 'tzelfde. Het feit dat er enkele vrouw-

mannen en man-vrouwen zijn, heft in geen enkel opzicht het normale onderscheid tusschen de beide sexen op. Toen in Alaska twee jaren lang bij de goudzoekers enkel mannen opdaagden, bleek geen menschelijk leven langer mogelijk, en zijn er vrouwen bijgehaald, juist zooals er uit het weeshuis te Amsterdam bij honderden in de 17e eeuw meisjes naar de Kaap zijn gezonden, omdat ook daar destijds schier enkel mannen waren overgekomen. Van de Amazones verhaalt men wel het tegendeel, maar goeddeels berust wat van die vrouwen verhaald werd op sage, maar zelfs in die sagen was opgenomen, dat ze mannen roofden om kroost te kunnen telen. Alle pogingen om 't soortverschil tot een variatie te verlagen, is bij man en vrouw dan ook in den meest volstrekten zin mislukt. En lichamelijk en naar de ziel genomen, zijn man en vrouw niet één, maar twee. Wie den vasten regel niet naar de exceptie ombuigt, ziet dit bij den eersten oogopslag en denkt er niet aan, dit verschil weg te doezelen.

Nu kan men natuurlijk, wat het Kiesrecht betreft, buiten dit verschil omgaan, zoo men, gelijk ook ten onzent zoo lang plaats greep, het Kies-

recht bindt aan voorkeur in kapitaal. Stel, dat ge een census invoert van f 100, en daarop het Kiesrecht baseert, dan is het duidelijk dat een vrouw evengoed als een man aan dezen census-eisch voldoen kan. Doch dan is 't niet meer de mensch, maar zijn geld dat den doorslag geeft. En juist daarom is al zulke census door mij in de *Standaard* van meet af bestreden. Dit verlagen van 't volkskarakter staat dan ook straks te vervallen. Hierdoor nu hebben we er in onze bespreking van het Vrouwenkiesrecht niet meer mede te rekenen. Er is hier niemand meer, die enkel op censusgrond de vrouw zou willen toegelaten zien. Dit gold zoo een tijdlang in Engeland. Ten ontzent niet.

Wordt zodoende het, zoo physisch als psychisch, sterksprekende soortverschil tusschen man en vrouw uitgangspunt, dan staan we vanzelf voor de tweede vraag, of dit sterksprekende soortverschil al dan niet *op de aangewezen levenstaak van man en vrouw invloed heeft*. Het volgt er niet vanzelf uit. Het laat zich op zich-zelf toch denken, dat de verschijnselen waarin het soortverschil uitkomt, geen ander doel zou hebben, dan om de voortplanting te dienen. Er zijn tal

van kleine dieren, waarbij soortgelijk verschil uitkomt, en waar 't ons toch niet wel mogelijk is, verschil in levenstaak te ontdekken. Bij ons menschelijk geslacht daarentegen ziet een ieder, dat dit heel anders is. Ons menschelijk leven valt metterdaad naar twee kanten uiteen, en wat steeds, eeuw na eeuw, voor de overgrootte menigte, de taak van de vrouw bleek, is steeds zeer duidelijk onderscheiden geweest van de taak die op den man rustte. Zie 't al aanstonds aan het kriegsleven. Hoezeer 't ook te betreuren zij, steeds heeft 't verweer van volk tegen volk in niet geringe mate het leven der menschheid beheerscht, en wat nog pijnlijker is, het doet dit nòg. Naast de smeebede van het Pacificisme dreunt nog altoos trompet en trommelslag. Men moge het betreuren en afkeuren, toch is het feit niet weg te cijferen, dat het alle eeuwen door en in schier alle landen een deel van der menschen levens-taak is geweest, om *pro patria et focis* te strijden.

Vandaar nu de vraag, of men in oprechtheid beweren kan, dat er in het soortverschil tusschen man en vrouw geen aanwijzing ligt, dat *deze* taak van het leven voor rekening van den man en niet van de vrouw komt. Zoo straks repten

we van Amazonen, er kan bijgevoegd dat ook de oude koning van Tomboktoe er een vrij sterk leger niet van helden, maar van jonge vrouwen op na hield. Groepen van deze vrouw-soldaten, zijn, na Tomboktoe's val, eerst in Frankrijk en toen ook in ons land vertoond. Ook geven we toe, dat er bij exceptie enkele heldinnen in de historie van schier elk land optraden. Had Frankrijk zijn JEANNE D'ARC, wij roemen nog in onze KENAU HASSELAAR, en uit de Schrift kent een ieder DEBORAH. Maar zetten we terzijde deze een enkele maal voorkomende exceptie, waarvan ons ook de barricaden te Parijs wisten te verhalen, en vraagt men, hoe alle eeuwen door de groote legers waren saamgesteld, dan kent een ieder de enkele marketenster van oude dagen, maar weet ook, dat in onzen tijd alle groote legers uit enkel mannen zijn samengesteld. Een vloot ter zee met vrouwen bevrouwd, is zelfs ondenkbaar.

Dit feit nu, dat de taak van de verdediging van het land geheel eenzijdig aan den man is opgedragen, en dat de vrouw er buiten blijft, is dit willekeur of hangt dit met der vrouwen natuur en aard saam? En dan stemt, zonder onderscheid, een ieder toe, hoe de physische en psychische

gesteldheid van de vrouw uitwijst, dat op 't oorlogsveld voor haar geen andere taak is aange-
wezen, dan om de stervenden te troosten en de
gewonden te verbinden. In vroeger eeuwen zag
men met de legers ook wel een hoop vrouwelijke
schorremorrie mee optrekken, maar de nieuwe
legerformatie en legeractie duldt zulks niet meer.
Een leger van vrouwen zou tegenover een leger
van mannen geen oogenblik bestaan kunnen. Het
zou te kort schieten in kracht, in doorzettings-
vermogen en in handhaving van 't beleid.

Dit taakverschil nu bepaalt zich niet tot het
oorlogsveld. Een vrouwelijke brandweer zou heel
een stad in gevaar brengen. Bij de politie mogen
zeer enkele vrouwen assistentie verleenen, maar
een politie uit vrouwen samengesteld zou immers
elken waarborg voor handhaving van de orde doen
verliezen. Nachtwacht en Dijkwacht van vrouwen
is ondenkbaar. Tot gidsen in de bergen doen
alleen mannen en geen vrouwen dienst. Zoo is
het bij de jacht en bij den ploeg. We gaan als
menschen in twee soorten uiteen, maar ook de
levenstaak gaat in twee deelen uiteen, en tusschen
die twee soorten in 't geslacht, en die twee
deelen van de levenstaak bestaat overeenkomst.

Er is een *tweeërlei leven*. Een leven in het gezin, in de familie, met de kinderen, dat een meer *particulier*, en bijna geheel daarbuiten een ander leven in Raden en Staten, op de vloot en in het leger, dat een meer *publiek* karakter draagt. Deze tweeërlei soorten van leven vragen om zeer onderscheiden gaven en talenten, en nu is het de les der historie, en 't empirisch gegeven van 't heden, dat die tweeërlei soort van gaven en talenten, in den regel althans, saam blijken te vallen met het soortverschil tusschen man en vrouw. Het private en het publieke leven vormen twee afgescheiden sferen, elk met een eigen wijze van bestaan, met een eigen taak, en voor die taak om een eigen soort hoedanigheden en talenten roepend. Dit is de harmonie van levensfeer en mensचनाard. En het is op grond van dezen stand van zaken, die niet wij uitgedacht, maar God zelf ons heeft opgelegd, dat de vrouw in het publieke leven *niet* met den man gelijk staat. Evenmin als van den man kan gezegd worden, dat hij bij 't huwelijksleven geroepen is om ook zelf in het gezin te praesteeren, wat gepraesteerd wordt door de vrouw.

VI.

Met dit uit historie en ervaring verkregen resultaat stemt nu wat ons in de Heilige Schrift geopenbaard is, overeen. Iets wat uiteraard bewijskracht mist voor hem die alle autoriteit aan de Openbaring ontzegt, of ook, in wat daar als met Goddelijk gezag bekleed zich voordoet, niet anders dan vroom verzinsel of bedenksel eert, maar in den Antirevolutionairen kring beslissend is.

Welke is nu de positie, die door God zelf, blijkens die Schrift, aan de vrouw is aangewezen? Zie dit in Genesis II : 18. Daar staat niet dat Adam, noch ook dat een engel, maar dat God zelf sprak: „Het is niet goed dat de mensch alleen zij, Ik zal hem een hulpe maken, die als tegen hem over zij”. Schijnbaar verlagend voor de vrouw. Slechts *hulpe* zal ze zijn. Maar in

vs. 24 staat hier aanstonds lijnrecht tegenover, dat „een man zijn vader en moeder verlaten en zijn vrouw aankleven zal.” Hier wordt de vrouw middenpunt. Middenpunt van het huwelijksleven. Niet de man trekt haar, maar zij trekt den man aan. Aldus hier de twee factoren. Zoo gaat de balans op en neder. Het evenwicht, en in dit evenwicht de harmonie, van het in soort verschillend leven moet worden gezocht.

Opmerkelijk is 't, dat we al aanstonds lezen dat de man, na den val, niet zegt: „De vrouw die Gij *mij* gegeven hebt”, maar „de vrouw die Gij *bij mij* gegeven hebt, heeft mij verleid”. De zelfstandigheid van de vrouwelijke positie spreekt hierin, maar ook spreekt er in, hoe zij die vergiftigde.

En nu kan er niet sterk genoeg de aandacht op worden gevestigd, dat van dit oogenblik af heel het hulpproces niet in den man, maar in de vrouw wordt vastgelegd. Er is geen sprake van, dat de Heilige Schrift de eerepositie der vrouw uit het oog zou verliezen. De man die viel voor de verleidster, ontvangt straf in vloek en in harden arbeid, in het zweet zijns aanschijs en in de doornen en distelen der aarde, maar het ideaal

voor de toekomst sluit zich niet aan hem, maar aan de vrouw aan. De vijandschap met de demonische wereld wordt niet gezet in den man, maar in de vrouw. Niet het zaad van den man, maar het zaad van de vrouw zal satan den kop vermorselen. Van het Vrouwenzaad zal redding komen. En in Bethlehem neemt ge het dan ook aldus waar. Jozef staat er bij, maar Maria, als *vrouw*, is de hoofdpersoon. De vrouw verleidde den man in het Paradijs dat hij viel, en zoo ook in Bethlehem is het de vrouw, die het Heilige Kindeke baren mag. Nimmer kan dus gezegd, dat in de Heilige Schrift de positie van de vrouw is, wat ze werd in de levenssfeer der Heidenen. In de Schrift staat de vrouw, in het gemeen genomen, zelfs zeer hoog. Zoo hoog, dat 't ons soms moeilijk valt, dit met haar oorzaak zijn van den val te vereenigen. In de wet van de Sinai staat de vrouw als *moeder* gelijk met den man als *vader*, en wordt het hun gelijkelijk eere-bieden aan elk in Israel geborene opgelegd. In Ada en Zilla begint de onderdrukking van de vrouw in het Heidensche leven, maar in Israel blijft aan de vrouw haar eerepositie steeds onvoorwaardelijk gegund.

Vandaar dat nu nog onder de Joden de vrouw steeds in harmonie met haar talent en taak bleef. Wie dan ook het ideaal van de vrouw, gelijk dit onder de Grieksche Hetären begrepen werd, vergelijkt met het ideaal van de huisvrouw in Israel, zooals ons Spreuken XXXI dit teekent, voelt, hoe veel hooger de vrouw in Israel stond. Het ideaal van de Christenvrouw kan bijna niet hooger gaan, en hing men nog het beeld van de vrouw, dat Lemuel ons teekende, in elke huiskamer met sierletters op, het zou nog schier elke vrouw beschamen. Alleen maar, *in de poorte* zit deze ideale vrouw niet. Daar zit niet zij, doch haar man. Zij schittert als de robijn, gelijk er in vs. 10 staat, maar in het private, niet in het publieke leven.

Ook Christus heeft zich in zeer beslist zin over de positie van man en vrouw uitgelaten, en hierbij het soortverschil en onderscheid tusschen beiden als uitvloeisel van Gods heilige ordinantie ons voorgehouden. „Hebt gij niet gelezen, zoo vroeg Jezus aan de Farizeëen, dat Hij, die in den beginne den mensch gemaakt heeft, dat Hij ze gemaakt heeft *man* en *vrouw*?” Niet identiek. Niet slechts tweeërlei variatie, want de variatiën

van den man zijn geheel anders dan de variatiën van de vrouw. Neen, als *tweeërlei soort mensch*. De ééne soort *man* en de andere soort *vrouw*.

Voor het leven op deze aarde stelt de Christus alzoo het principieel verschil vast, juist zooals het in Genesis geboekt staat. Maar verder dan deze aarde reikt dit verschil dan ook niet. In het eeuwige leven is er *de mensch*, en niets dan de mensch, zoodat het verschil tusschen man en vrouw geheel wegvalt. Dit blijkt uit Matth. XXII : 24 v.v. Daar toch lezen we, dat de Sadduceën Jezus vroegen, wiens in den hemel de vrouw zou zijn, die met meer dan één man gehuwd was geweest. En op die vraag nu geeft Jezus ten antwoord, allereerst dat hun vraag dwaasheid was. „Gij dwaalt, niet wetende noch de Schrift noch de kracht Gods.” En nu spreekt Jezus het uit, dat in het eeuwige leven alle huwelijk en zoo ook alle verschil tusschen man en vrouw wegvalt: „In de opstanding nemen ze niet ten huwelijk, noch wordt er ten huwelijk gegeven, maar ze zijn *als engelen Gods in den hemel*.” Daar valt derhalve het soortverschil weg. Naar lichaam en ziel zal man en vrouw daar één en niets dan *mensch* zijn. Niet in het hemelsche,

maar alleen in dit aardsche leven heeft het onderscheid tusschen man en vrouw soort-afzonderende beteekenis.

Het apostolisch getuigenis heeft deze verklaring van Jezus nader toegelicht. Alle denkbeeld, alsof de onderscheiding tusschen de soorten van menschen, ook als dit aardsche leven wegviel, zou voortduren, moest veroordeeld. Vandaar dat we in Col. III : 11 lezen, dat er in het eeuwige leven niet zal zijn „Griek en Jood, besnijdenis en voorhuid, Barbaar en Scyth, dienstknecht en vrije, maar Christus alles en in allen.” En dit wegvallen van de aardsche onderscheidingen wordt nu in Galaten III : 28 evenzoo op het soortverschil tusschen man en vrouw toegepast: „Daarin is noch Jood noch Griek; daarin is noch dienstknecht noch vrije; *daarin is noch man en vrouw*; want gij allen zijt één in Christus Jezus.” Gelijk te verwachten was, hebben de ijveraars voor de Vrouwen-emancipatie zich dan ook bij voorkeur op deze laatste uitspraak beroepen, om ingang te geven aan de overtuiging, dat onder Christus het ouderwetsche soortverschil niet meer mede moet spreken, en men weet tot wat gruwel dit onder JAN VAN LEYDEN reeds in de 16e eeuw gevoerd heeft.

Het Anabaptisme, dat de ordeningen Gods voor het aardsche leven als vervallen beschouwde, was hier de schuldige.

Toegestemd moet intusschen, dat hier zekere verleiding voor de hand lag. Valt toch in Christus het soortverschil tusschen man en vrouw weg, dan, zou men allicht beweren, kan er althans *in de kerk* geen tweeërlei soort aanbidders, en zoo ook geen tweeërlei taak zou zijn, de ééne voor den man en de andere voor de vrouw. Waarom zou de vrouw dan ook niet prediker, presbyter en zooveel meer zijn, juist zooals de man? Man en vrouw zijn toch in Christus één. Te Corinthe sloeg men dien weg dan ook in. En hoe treedt nu de apostel hier tegen op? Met klem en kracht zegt hij: „Dat uwe vrouwen in de gemeenten *zwijgen*; want het is haar niet toegelaten te spreken, maar bevolen onderworpen te zijn.” Let wel, er staat niet, dat ze zwijgen moeten in Corinthe's gemeente alleen, als gold dit iets bepaalds voor de Kerk van Corinthe. Maar gansch algemeen: „De vrouw moet zwijgen in de *gemeenten*” in 't meervoud.

De apostel stelt alzoo een voor heel de Christenheid geldenden regel. Zoolang we hier op aarde verkeerden, houdt 't soortverschil tusschen

man en vrouw stand, en blijft alzoo de regel doorgaan, dat de man is het hoofd van de vrouw, en dat de vrouw aan den man onderdanig moet zijn. (Zie Ef. V : 22, Col. III : 18, 1 Petr. III : 1). Vandaar dan ook, dat dit onderscheid in soort ook verschil maakt voor de ambten. Prediker of presbyter zal de vrouw niet zijn, ten deele mag ze alleen in den diaconalen dienst optreden (1 Tim. V : 9). Doch zelfs in het diaconale ambt mocht alleen een zestig-jarige vrouw gekozen worden, d. i. zulk een vrouw voor wie de moederlijke taak ten einde liep. Voor wie zich voor de autoriteit der Heilige Schrift nederbuigt, vervalt derhalve alle onzekerheid. Zelfs op het kerkelijk erf houdt het soortverschil tusschen man en vrouw tot aan het sterven stand, en ook in de Kerk hangt met dit verschil in soort, het verschil ten opzichte van het ambt onlosmakelijk saam.

VII

Naar luid van hetgeen ons in de Heilige Schrift over de door God gewilde positie der vrouw geopenbaard is, ligt alzoo de kracht, de roeping en de eere der Vrouw *aan den binnenkant* van onze menschelijke samenleving, en schuift zij slechts in zooverre, althans ten deele, naar buiten, als er een taak te verrichten valt, in wier vervulling de man bij haar ten achter staat. Ze treedt niet op in het predikambt; ze neemt geen rol op zich in het presbyteriaat; maar ze wordt „gekozen” in het diaconessen-ambt (1 Tim. V : 19). Van meet af staat in de Openbaring de vrouw hoog, veel hooger dan in de wereld van het Paganisme, maar ze blijft op haar eigen terrein, en dingt niet naar een optreden op het publieke terrein, voorzooverre ze hier als *de*

mindere bij den man zou achter staan. Waar ze optreedt, moet ze in ongerepte eere kunnen optreden, als voor haar eigen taak matador. De man groot op *zijn* terrein, zij op 't *hare*. Tweede klasse hulpdienst is der vrouw onwaardig. En toch, dit is het, waartoe de moderne opvatting de vrouw verlaagt. Naar moderne begippen toch moet de beteekenis van de vrouw voor het publieke leven minder nog in het actieve, maar vooral in het passieve kiesrecht uitkomen. Ze moet niet alleen kiezen, maar ook gekozen kunnen worden. En juist in die hoedanigheid van gekozene legt zij 't af. Reeds in het cijfer, want de overgrootte meerderheid van zetels en ambten verblijft toch aan den man. Zij is in alle hooge functies, hoever het stelsel ook worde doorgezet, nooit anders dan sporadisch te vinden, zoowel in de vertegenwoordigende lichamen, als op de katheders, in de rechtzaal, in het kabinet, en onder de hooge administratie. Een witte raaf, die in 't cijfer nauwelijks meetelt, daargelaten nu nog de officiën, in ons Vle artikel genoemd. waarvoor ze geheel onbruikbaar is. In de vrouwenwereld blijven de zin en lust, de geschiktheid en het talent voor hooge gewichtige officies

steeds uitzondering. Tot gelijkheid van man en vrouw in deze hooge sfeer komt 't nimmer. En komt het er een hoogst enkele maal in de historie wel toe, dan is de exceptie zóó in het oog springend, dat zulk een exceptioneele vrouw de belichaming wordt van het: *exceptio confirmat regulam*. Door niets zoozeer als door haar minderheid in 't getal en in 't talent, levert juist de *blue-stocking* het voldoende bewijs, dat de vrouw op 't politieke erf omdribbelen mag, maar dat 't haar terrein niet is. Ze moge er zich zekere positie pogen te veroveren, en ten deele hierin slagen, maar een *positie der eere* wint ze op dat erf, in haar concurrentie met den man, nooit.

Natuurlijk erkennen we hierbij tweeërlei uitzondering.

Steeds heeft onze redactie er voor gepleit, dat bij invoering van het organisch Gezinshoofdenkiesrecht, ook *de weduwe* als hoofd van haar gezin, niet alleen in rechten, maar ook bij de Stembus zou optreden. Het Huismanskiesrecht heft het schild op over ruim vijf millioen van onze bevolking, over veel meer alzoo dan zelfs het Algemeen Stemrecht zou dekken. Doch dan mag ook geen gezin ongedekt zijn, en mag de

weduwe zich niet onttrekken aan de taak, om als plaatsvervangend Gezinshoofd zich dan ook te kwijten van wat dit hoofdschap met zich brengt. Ze verliest het dan weer bij hertrouwen, maar zoolang ze als weduwe aan het hoofd van haar gezin staat, is ook deze taak van haar positie onafscheidbaar. Juist zooals dit, buiten de Sallische wet, eisch is voor een erfprinses. Viel het laatste mannelijk oir uit, dan treedt de eerst-aangewezen prinses van het Stamhuis op, om daardoor de constitutioneele orde en den geregelden overgang van de Kroon te verzekeren. In deze beide gevallen is dit optreden der vrouw, ook al bleef ze inferieur aan den man, volkomen gerechtvaardigd, en doet in geen enkel opzicht afbreuk aan de eerepositie der vrouw als zoodanig. Niet zelden wordt die eerepositie, dank zij de stille plichtsbetrachting, er zelfs door verhoogd. Zie onze Koningin!

Van geheel anderen aard is de tweede uitzondering. Het leven kent geen hoog opgetrokken grensmuur, die deel voor deel ongenaakbaar afscheiden. Zoo is er ook op publiek erf een terrein waar de vrouw ganschelijk niet hoort, een middenterrein waarop ze noodshalve ver-

schijnt, maar ook een derde terrein, waarop het mannelijke en vrouwelijke zich dooreenstrengelt, en waarop dan ook de vrouw *suo jure* verschijnt. Denk slechts aan de hygiënische, paedagogische, philanthropische en artistieke sfeer. Toejuiching verdient daarom haar optreden in allerlei collegies, commissies en raden inzake het Schoolwezen, Kinderwetten, verloskundige aangelegenheden, armenverzorging, zangvereenigingen, en zooveel meer, wijl bij al deze levensuitingen te oordeelen is over stukken uit het leven, die principieel zelfs meer aan den vrouwelijken kant liggen. Een vereeniging van mannen voor kraamvrouwen is onnatuur. Bij de bewaarscholen is alleen de vrouw op haar plaats. Ook met *de politiek* kan dit alles maar dan slechts zeer van ter zijde in aanraking komen. De man voelt zich verlicht, zoo een deel der taak van hem op de vrouw overging. En hoe de deeling tusschen mannelijke en vrouwelijke hulp zijn moet, wijst 't leven zelf uit.

Toch overdrijve men ook hier niet. Het leven zelf verbiedt dit. Vraagt men zich toch af, welke vrouwen voor deze officies 't eerst in aanmerking komen, dan ligt 't antwoord voor de hand, om op *de huismoeder* te wijzen. Alleen wie eigen

kinderen bezit, kan in den nood van weezen of arme kinderen naar eisch inkomen. Zoo is het met kranken en met vrouwelijke artsen. Niet de ongehuwde jonge dochter, maar de huismoeder is hier vrouw van ervaring. Zij alleen kent en verstaat het leven, dat haar verzorging vraagt. Zij heeft schier alles voor. En zelfs in familie-aangelegenheden geniet men 't meest van de hulp eener bezadigde huismoeder. En toch hieraan is niet te voldoen. De dege huismoeder kan er niet altoos uitloopen. En zoo doet zich op dit terrein het op zichzelf onnatuurlijke verschijnsel voor, dat in al zulke bureaux en commissies meest of ongehuwde dames optreden, of gehuwde vrouwen, maar zonder kinderen, en dat juist de eerstgeroepenen door drukte in eigen huis er zich niet voor geven kunnen. Dit schikt zich dan wel, doordat men al doende leert, en het steeds zich uitbreidende corps verpleegsters intusschen ervaring opdoet; maar het feit blijft dan toch spreken, dat hier in 't leven zelf een onoplosbare contradictie speelt. Wie er de als aangewezen vrouw voor was, valt schier altoos uit, en wie bij ontstentenis van beter optreden moet, begint met de geschiktheid te missen. Altoos weer dezelfde

gewrongenheid. Aan dezen zelfkant van het publieke leven kan de vrouw niet dan zeer noode gemist worden, en toch als 't ging, zoo als 't moest, dat alle vrouwen huwden, zou zorg voor eigen huis den dienst buitenshuis uitsluiten. Het is de onnatuur van het niet-huwen, die ook hier een uitweg uit de impasse biedt, maar wie principieel zijn stelsel bepleit, mag en kan zich hierop niet beroepen. In de oudste Christelijke kerken namen de diaconessen slechts een deel van de diaconale taak op zich, en beneden de zestig jaar was niemand als diaconesse verkiesbaar. Thans daarentegen zijn 't juist de jongeren in jaren die zich vooraan laten plaatsen, en alleen die onnatuur van het leven maakt, dat dit tijdelijk kan.

Elke gezonde beschouwing van het probleem is dan ook steeds verplicht, tegen de gevaarlijke verwarring van regel en uitzondering op haar hoede te zijn. De *regel* voor de vrouw in het gemeen kan niet rusten op wat slechts *zeldzaam*, noch op wat slechts *tijdelijk* voorkomt. Nu zegt ons de historie, en toont ons evenzoo het huidige leven, dat ook onder het vrouwelijke geslacht meer dan één geniale persoonlijkheid verschijnt, die doet wat geen andere vrouw

praesteeren kan. Evenals de mannelijke genieën, kunnen zulke vrouwelijke genieën eenzijdig overhellen, overhellen zelfs naar de qualiteit van het andere geslacht. Schier man-vrouw in forskheid, in produceerende kracht en in kracht van wil. Voor zoo hoogstaande verschijningen kan men dan uit den weg treden, men kan, waar haar gesternte glanst, haar veel vergeven en voor haar inschikken. Maar het toppunt van dwaasheid is 't, om naar zulke zeldzame eminentiën den regel voor de vrouw in 't gemeen vast te stellen. En geheel 't zelfde geldt van *tijdelijke* verschuivingen in 't leven. Snijdt mannen-ontucht en weelde-verblindings in zekere periode voor breedden kring het huwelijk af, dan ontstaan hierdoor gedwongen verhoudingen, die tot speur-expeditie op anders verboden terrein schier noodzaken. Niets wat in het leven scheef trekt, blijft zonder gevolgen.

Juist dan echter is het te meer plicht, te waken tegen een vervalsching van begrippen, die als regel poneeren zou, wat slechts tijdelijk uit noodstand opkwam. Eisch van gezonde levensopvatting is het, zulk een noodstand, die hebbelijkheid wil worden, niet te vleien, maar te weerstaan.

VIII (*Slot*).

De uitzonderingen, die bij het vraagstuk der vrouw nog meer dan elders veelzijdig opduiken, nu ter zijde latend, komen we derhalve tot dit resultaat. Er is tweeërlei menschelijke persoonlijkheid, de man en de vrouw, die én lichamelijk en geestelijk principieel in soort verschillen; en deze beide bevinden zich in een wereld wier leven evenzoo principieel in twee ongelijksoortige deelen uiteenvalt, het ééne de binnenkant, het andere de buitenkant van onze saamleving, twee sferen scheppend, privaat en publiek. Tusschen die twee soortverschillen, het eerste tusschen man en vrouw, en het andere tusschen privaat en publiek leven, bestaat samenhang. Wat in de natuur der vrouw het schoonst uitkomt, richt zich op het particuliere, wat den man 't uitnemendst

siert, hoort bij het publieke leven. Uit deze drie feiten volgt, dat de eerepositie van de vrouw het meest afdoende gehandhaafd wordt, zoo zij schitteren kan in het particuliere leven, en dat ze op het publieke terrein, waarvoor de man de aangewezen werker is, nooit dan een ondergeschikte rol zal kunnen vervullen, waarin aanstonds haar minderheid zou uitkomen. De vrouw die, om dit te bedekken, den man wil nabootsen, verheft zich niet, maar daalt op de maatschappelijke ladder. Alle nabootsing verloopt in naïëperij, en wie zijn eigen soort zich schaamt, breekt eigen eere af.

Overgangen zijn er van het private in het publieke leven en van het publieke leven in het private leven zeer zeker, en dit vooral op hygiënisch, paedagogisch, philanthrophisch, sexueel en artistiek gebied, die aan den man in het particuliere en zoo ook aan de vrouw in het publieke leven, een taak, zelfs op het oorlogsveld, aanwijzen; maar ook hierbij mag nimmer het principiele soortverschil noch van beide naturen, noch van beider levenssfeer te loor gaan. Daar nu in het publieke leven het verst naar voren schuift *de politiek*, zoo volgt hieruit, dat de vrouw vooral van het politieke erf zich geheel verwijderd

behoort te houden. Reeds de cijfers wijzen uit, dat gelijkstelling van man en vrouw bij de stembus op volstrekte nederlaag van den man zou uitloopen. In de groote steden staan de mannen met 25.000 stemmen in de minderheid, en over heel het land genomen, zou bij invoering van algemeen stemrecht voor mannen en vrouwen, zoo 20 jaar de grens wordt, de schare van vrouwelijke kiezers die der mannelijke met 82.721 te boven gaan; iets wat althans de mogelijkheid zou ontsluiten voor een overwegend Vrouwenregiment en in onze groote steden voor den Gemeenteraad, en heel 't land over voor de Tweede Kamer der Staten-Generaal. Gelijk-op zou alleen toelaatbaar zijn bij volstrekt gelijk bevolkingscijfer, en juist dit onmisbaar gegeven ontbreekt.

Het onjuiste motief, waaruit hier de verwarring opkomt, ligt daarin, dat men doelt op eigen recht ter verdediging van eigen belangen. Niemand weerspreekt, dat voor de vrouw, evengoed als voor den man, belangen te bepleiten en rechten te verdedigen zijn, maar hier feilt men door de voorstelling te voeden, alsof het Staatsleven geen ander doel had, dan een ieder zijn eigen belangen te waarborgen. Men heugt 't zich nog

uit den strijd om 't Tarief. Om 't meel zou 't brood een achtste cent duurder kunnen worden, en daarom liefst het Kabinet omver. Geheel deze opvatting is een zelfverlaging van het nationale leven en een spelen met het hoog gezag, dat ter stuiting van zonde en ellende door God is ingesteld. De publieke zaak is een gemeen volksbelang. Wie dit gezag vergruizelt in de atomen van ieders privaat belang, ondermijnt elk Staatswezen, zet 't gezag in nut om, en verlaagt de door God ingestelde nationale orde tot een instrument, dat eigen voordeel moet dienen. Altoos weer de grondgedachte der Revolutie te Parijs in 1789, dat we niet met een ordinantie Gods, maar alleen met een product van menschenlijke willekeur in volks- en Staatsleven te rekenen hebben.

Voor al de vrouw die zich in zulk een valsche Staatstheorie verliest, staat schuldig. Haar terrein toch is het gezin, en juist in dit gezinsleven heeft ze te doen met het door God verordende prototype van het Staatsleven, dat zonder Gods bestel en persoonsschifting van kracht zelfs niet denkbaar is.

Wachten ook op het publieke terrein rechten en belangen op beslissingen die bijzonderlijk de

vrouw aangaan, dan is het zeer wel denkbaar, dat er een orgaan ingesteld worde, om aan die verlangens of klachten uiting te geven. Het Feminisme, voor zoover het de privaatrechtelijke positie van de vrouw vrij wil maken, steunen we. Land en Volk hebben bij den rechtmatigen invloed van de vrouw het hoogste belang, maar zoo is het ook met handel, nijverheid, arbeid en zooveel meer. Gelijk er nu Kamers van Koophandel zijn, zoo laat het zich zeer wel denken, dat er ook Kamers voor Vrouwenrechten in het leven werden geroepen. Zoo privaatrechtelijk als oeconomisch zou dit zelfs uitnemend werken kunnen. Allicht zou aan zulke Kamers of Raden uitgestrekter bevoegdheid dan aan de Kamers van Arbeid zijn te geven. Maar nooit kan staande gehouden, dat het Hoog gezag in het publieke leven, gedeeltelijk van den man af te wenden en op de vrouw over te dragen zou zijn. In het private, particuliere, intieme gezins- en familieleven heerscht de teederheid, de zachtheid, de gevoelskant van 't leven, doch op publiek erf komt 't ten leste op 't zwaard aan. Oplegging van plichten, zware offers, doorzetten van wilskracht en geweld, tot in doodstraf en dood op 't slagveld. En voor

dien kant van 't leven gaf de Albeschikkende Schepper en Beheerscher van ons leven de speciale gaven niet aan de vrouw.

Ongetwijfeld verbergt de vrouwelijke natuur en het vrouwelijk leven kiesche, teedere, moreele en religieuze kracht in zich, die voor Staat en Maatschappij van de hoogste beteekenis zijn, maar het is onjuist te beweren, dat de vrouw deze dege, heilige goederen het dapperst bij de stembus zal verdedigen. Het tegendeel is waar. In de kringen der Emancipatie is de vrouw nu reeds veelszins ver zelfs van het religieuze afgedoold, en treedt vaak op met een zedelijke nonchalance, die verontrust. Zelfs in het Schoolgeding hebben de meesten van deze geëmancipeerde vrouwen er geen hart voor, dat het kind paedagogisch onder zijn ouders blijve, en ijveren ze veeleer om 't kind te vermaken aan den Staat. En daarom, niet bij de stembus, maar dan juist zal de vrouw het best en het overvloedigst het religieuze element in het volksleven voeden, indien ze vrouw, huisvrouw in de vollen zin des woords blijft, en bij man en zoon den diepen toon der Godverheerlijking doet weerklinken.

Wie Calvinist uit overtuiging is, kan en mag

niet anders oordeelen. Van geen periode weet de historie te verhalen, waarin de vrouw hooger heeft gestaan, in fijner zin ethisch is opgetreden, en zich meer met hart en ziel, onder opzien tot God, aan de zaak van Volk en Vaderland heeft gegeven, dan ze deed, toen ze de annalen boekte van het presbyterianisme in ons eigen vaderland, in Schotland en in Amerika. Minder dan ooit liep toen de vrouw ernaast of erbij. Van haar ging toen veeleer de koestering der ziel, van haar de bezieling der geesten uit. Ze togen niet als Amazones mee naar het slagveld, maar terwijl haar mannen en zonen den slag sloegen, wisten deze, hoe ze door het gebed van huismoeder werden gesteund.

De vrouw die naar de stembus hunkert, om evenals de man politiek op te treden, belijdt *de minderheid* van haar vrouwelijke natuur. Kon ze maar man worden! Kon 't niet heel, zij 't dan voor 't minst half! De in haar God rustende vrouw daarentegen stelt er juist omgekeerd haar eere in, vrouw te blijven. Niet den man tot in kleeding en manieren na te doen, maar al den heerlijken rijkdom van de vrouwelijke natuur, van de vrouwelijke gaven, van de vrouwelijke wezen-

heid te helpen ontplooien ; door die ontplooiing van haar vrouwelijke wezen een zegen aan haar gezin en haar volk te brengen ; en, mocht 't zijn, in de volle ontluiking van de lelie der vrouwelijke natuur, haar God, die ook de vrouw schiep, te verheerlijken.

Plaats in uw gedachten naast elkander de geëmancipeerde Hetaire van Parijs, de Suffragette van Engeland en de nog steeds zoo éénige Huisvrouw uit Nederland's burgerlijke leven, en we klagen niet meer, en we pleiten niet meer, maar laten aan u zelf de keuze.

f. 22v
Antiquariat
Frenkel

